

nost događa kao ružan san, Čupićev junak manje sanja, manje se susreće s utvarama, više živi s ljudima koji su proizvodi ne vrste već ružnog sna.

Čupićev roman je, ipak, realistički oposredovan i zasnovan. To je moderno pisan tekst o ljudima koji se ostrvljuju, pate, žive svojim načinom života, i, posebno, roman o čovjeku, Mišutu, koji se ne snalazi u takvoj ljudskoj stvarnosti, koji je doživljava kao kafkijansku stvarnost, koji je i bukvalno tragični junak te stvarnosti, male i prizemne, prijave i potkupljive, pederske i kurvinske, horizontalne, zatamnjenog vertikalnog nivoa.

Čupić se služi iskustvima modernih proznih struktura, načinom pretapanja spoljne stvarnosti i unutrašnje stvarnosti bića. Njegova misao je vijugava, ona komunicira s čvorištima ljudskog duha, sučeljava vrijednost i ništavilo, ona iz tog sučeljavanja izlazi poražena i otuda u Čupićevoj prozi pauk dominira, ništavilo se širi, čovjek se davi, metamorfoziran u muvu, kao u paukovoju mreži, u mreži vlastitog promišljanja.

Junak *Utvara* se otkriva kao taj koga je život neprestano onespokojavao, koga su neprestano egzistencijalno sakatili, koga je preskočilo djetinjstvo, kome se ni ljubav nije dogodila, a si-lno je vjerovao, vjerovao u život i ljudsku misao, u Platona, Sokrata i druge mudrace, ali je najzad shvatio da je u tom svom vjerovanju sam, da se ništa od toga u šta vjeruje ne realizuje, da ne predstoje vedrine i sunčani bljesci, već zgušnjavanje mraka, glad, ponori, ljudožderstvo.

Takva je ova knjiga i tako se završava: žučkastim okom dži-novskog pauka u mislima glavnog junaka. Treba sačekati i druge dvije knjige istog djela i vidjeti šta će se sve dogoditi s Mišutom Petrovićem, a ovdje valja zaključiti da je Čupić napisao prozu koju odlikuje silna doživljenost stvarnosti u kojoj se živi ili se čini da se živi, prozu s obiljem poetski obojenih detalja, prozu tamnu od tame ljudskih lica, tamnu od tame ljudske uzaludnosti, ali, u suštini, prozu koja upravo tako, tamom koju otima ljudskim licima, ljudskoj uzaludnosti i praznini, brani ljudskost, čuva dostojanstvo krhke trske.

FREDERIC ASHTON: »Lun, kralj ponoći«,

Istarska naklada, Pula, 1980.

Piše: **IVICA ŽUPAN**

Kriminalistički roman *Lun, kralj ponoći* prva je od pet knjiga o Lunu Federica Ashtona (iza kojega se krije novosadski novinar Mitar Milošević) što će ih uskoro objaviti Istarska naklada u Puli. Pred nama je početna priča u kojoj nas Ashton upoznaje sa svojim junacima, nenadmašnim Lunom, novinarom Markinchom i inspektorom Dicksonom. U ovom je svesku umentuta digresijska priča o Lunu pitomcu gangsterskog podzemlja, koga je sindikat, želeći stvoriti najvećeg i najsavršenijeg zločinca svih vremena, školovao i osposobljavao u svim disciplinama, pripremajući ga i za Nobelovu nagradu na polju znanosti i za Olimpijske igre. U napomenu svojih snaga Lun se oteo podzemlju i postao njegov najljubiji progonitelj.

Ono što Ashtonovim romanima daje posebnu draž jest uspjele namješavanje pustolovne bajke s elementima znanstvene fantastike. Ashton je uspio stvoriti zanimljivo kriminalističko štivo, i kao malo koji domaći pisac krimića uspješno barata osebnom narativnom tehnikom, drži u napetosti čitatelju pažnju privlačnom radnjom i efektom kombinatorikom.

Lun, kralj ponoći više je avanturistički roman nego krimić. Težište tradicionalnog krimića je u detekciji koja je najbitniji strukturni element, dakle u pronalaženju istine i krivca, a postupak i atmosfera traganja izazivaju kod čitatelja osjećaj napetosti. Lun je, međutim, primjer tzv. »grube kriminalističke proze« u kojoj se sve rješava Lunovom predestiniranom supremacijom i njegovom tehničkom i tehnološkom opremljenošću. U *Lun, kralju ponoći* čitatelj već unaprijed zna tko su zločinci. Pitanje je samo kako će se Lun s njima obračunati. Detekcija ustupa mjesto shematizmu borbe i senzacionalizmu što se tada očitovao u Lunovoj tehničkoj opremljenosti, koju su, u vrijeme kada Lun nastaje, čitatelji doživljavali kao pravi science-fiction. Ashton je, naime, svome alijeniranom čitatelju ponudio izmaštani svijet i odvajao ga od prozaične svakodnevnice. Njegov krimić, rekostmo, ima olabavljene žanrovske granice i fleksibilniju narativnu strukturu, što piscu pruža velike mogućnosti da se producira opisujući Lunovu superiornost, krvave obračune i tehničke novotarije kojima je naš čitatelj, živeći u tehnički i tehnološki zaostaloj sredini, ednako bio fasciniran. Danas su tehničke inovacije s kojim je Ashton nepresušno opskrbljivao svog junaka postale manje—više naša životna stvarnost, što Ashtonovim romanima unekoliko oduzimalje atraktivnost. Ipak, ashtonovim romanima najveći šarm daje sam Lun. On je bio junak nadolazećih šezdesetih godina: arogantan, emancipiran, supermen od zanata, odan promiskuitetu, drzak i sumnjičav, riječju, junak s kojim su se mase željele identificirati.

Da je Ashton prije pokomni pomiratelj s određenim žanrovskim kanonima nego inovator, pokazat ćemo na mnogobrojnim detaljima. Astonovi romani naslanjaju se na tendenciju literature 19. stoljeća (Balzac, Goldwin) u kojoj je zločinac (s pravne tačke gledano Lun je zločinac) prikazivan kao romantični junak, a policajac kao pokvarenjak ili glupan. Dalje, već je E. A. Poe dodijelio svom Dupinu tupava pratioca. Čitatelju se neminovno nameće kontrast između njih dvojice, a pri takvom uspoređivanju Dupin je neusporedivo superiorniji. Tako i Ashton svom ju-

naku dodjeljuje momara Mcfersona koji Lunu uglavnom posuđuje svoje ubitačne šake i teškokalibarske pištolje, dok je njegovo sudjelovanje u detekciji zanemarivo. Uz razmjerno nedomišljatijeg pratioca, jače blista Lunova superiorna inteligencija. Veliku ulogu u Lunovoj efikasnosti igra i njegova nesvakidašnja moć brzog prerusavanja, koju Ashton očito nasljeđuje od E.F. Vidocqa, pisca krimića iz 19. stoljeća, koji je najprije bio okorjeli zločinac, a zatim šef policije. Svoje fascinirajuće majstorstvo u prerusavanju Vidocq je opisao u svojim memoarima koji su ostavili veliki dojam na gotovo sve kasnije pisce kriminalističkih romana, navlastito na legendarnog E.A. Poea, koji je, potaknut Vidocqovim sjećanjima, kreirao već spomenutog Dupina. Sa zadovoljstvom očekujemo ostale sveske s Lunovim avanturama.

RADOVAN ŽDRALE: »Glinene kočije«, Matica srpska, 1979.

Piše: **ALEKSANDAR BADNJAREVIĆ**

Kad je bog izgonio iz raja Adama i Evu, zbog pragreha koji su počinili (a i pragreh bi se mogao svesti u relacije borbe za premoć), jedna od kazni koje je izrekao bilo je potčinjavanje Eve Adamu, i proglašavanje Adamove dominacije nad Evom. Možemo konstatovati: osnovno prokletstvo koje ljudski rod na sebi vuče je podela na gospodare i potčinjene; iz te podele se rađa *volja za moć*, a iz nje nastaju sva društvena, pa i individualna, zla. Adam je voljom gospodnjom gospodario Evom, ali ona je sve činila da to gospodarenje pretvori u privid i da ona stekne moć nad Adamom (u tome je verovatno, takođe voljom gospodnjom, i

SVAKOG MESECA U KIOSCIMA I KNJIZARAMA

POLJA

POLJA ĆETE NAJREDOVNIJE DOBIJATI AKO UPATITE GODIŠNJU PRETPLATU OD 150 DIN. NA ŽIRO RAČUN 65700-603-6324 NISRO DNEVNIK, OOUR REDAKCIJA, ZA POLJA

pretplatite se i vi na polja

PRETPLATNI ODSEČAK

ČASOPIS POLJA
Katolička porta 5/II
21000 Novi Sad

Administracija: Dnevnik, Bulevar 23 oktobra 31
Pretplata za 12 brojeva je samo 150 dinara. Brojevi će vam biti uručivani redovno.
Svojim potpisom obavezujem se da ću iznos godišnje pretplate uplatiti na žiro račun 65700-603-6324, NISRO DNEVNIK, OOUR Redakcija (sa naznakom za »Polja«)

(ime i prezime, odnosno naziv ustanove)

(adresa na koju želite da vam se šalje časopis)

(mesto i datum)

(potpis)